

FRANCE VODNIK

PESNIK, KRITIK, ESEJIST, UREDNIK IN PREVAJALEC

Janž Snoj
Univerza v Ljubljani

1 Življenjepis

France Vodnik se je rodil 5. marca 1903 v Ljubljani. Bil je mlajši brat pesnika, esejista in urednika Antona Vodnika ter bratranec duhovnika in slikarja Staneta Kregarja. Obiskoval je osnovno šolo v Šentvidu in klasično gimnazijo na Poljanah. Po maturi leta 1923 se je odločil za študij prava, a se je po enem letu prepisal na ljubljansko Filozofsko fakulteto in leta 1928 diplomiral iz slavistike in primerjalne književnosti. Po diplomi je dobil štipendijo in eno leto študiral na Jagelonski univerzi v Krakovu, kjer se je navdušil nad poljskim jezikom in književnostjo. Od leta 1930 do upokojitve leta 1965 je bil profesor slovenščine na več ljubljanskih gimnazijah. Med letoma 1932 in 1936 je bil sicer suspendiran iz političnih razlogov, saj je nasprotoval diktaturi v Kraljevini Jugoslaviji in se zavzemal za večjo avtonomijo Slovencev. Poleg poučevanja je pisal poezijo, kot publicist in urednik redno sodeloval s številnimi časopisi in revijami ter prevajal.

Med drugo svetovno vojno je predaval dramaturgijo in zgodovino gledališča na oddelku za odrsko umetnost Glasbene akademije, nato pa je bil kot član narodnega odpora od junija 1942 do julija 1943 interniran v italijanskih taboriščih Gonars in Monigo. Kot katoličan je bil po vojni zaradi politike komunistične oblasti manj dejaven v kulturnem življenju. Ob profesorski službi se je ukvarjal predvsem s prevajanjem in občasno objavljaj prispevke v periodiki. Poleg tega je vse življenje deloval v različnih društvih, organizacijah in odborih. V gimnaziji se je pridružil katoliški srednješolski organizaciji Razor in ilegalni Organizaciji krščanske socialne omladine Jugoslavije, na fakulteti pa katoliškima študentskima društvoma Danica in Borba. Leta 1930 je ustanovil slovenski Mladi PEN in mu predsedoval do leta 1933. Pozneje je bil tudi član

slovenskega PEN-a, Društva slovenskih pisateljev, Društva slovenskih književnih prevajalcev, Slavističnega društva Slovenije ter upravnih odborov Slovenske matice in Celjske Mohorjeve družbe. Umril je 14. avgusta 1986 v Ljubljani. Gl. tudi Čuk 2003, Moder 1985, Pibernik 1986, 2000, 2013b.

2 Prevajalsko delo

Vodnik je prevajal predvsem iz poljščine in občasno iz nemščine. V prevajanju se je prvič preizkusil med študijem na Poljskem ob koncu dvajsetih let, največ pa je prevajal v petdesetih in šestdesetih letih. Prispeval je več kot dvajset knjižnih prevodov in mnogo prevodov v periodiki ter prevajal tudi za gledališče in radio. Večino njegovega prevajalskega opusa obsegajo prevodi poljskih romanov in kratke proze iz 19. in 20. stoletja.

Od poljskih avtorjev je prevajal najpomembnejšega pisatelja iz obdobja Mlade Poljske Stefana Žeromskega (*Povest greha*, 1935; *Pred pomladjo*, 1955; *Zvesta reka*, 1955; *Prab in pepel*, 1965–1966), enega najbolj znanih piscev znanstvene fantastike v svetovnem merilu Stanisława Lema (*Magellanov oblak*, 1959) ter vidne predstavnike poljskega pripovedništva po prvi oziroma drugi svetovni vojni Zofio Kossak-Szczucko (*Legniško bojišče*, 1933), Jarosława Iwaszkiewicza (*Mlin ob Lutynji*; *Stara opekarna*, 1951; *Mati Ivana Angleska*, 1965), Jerzyja Andrzejewskega (*Pepel in diamant*, 1958), Igorja Newerlyja (*Leta zorenja*, 1961), Mario Dąbrowsko (*Noči in dnevi*, 1961–1968) in Jana Dobraczyńskiego (*Rednik*, 1980). Ob tem je Vodnik sestavil in prevedel dva izbora poljskih novel iz druge polovice 19. in prve polovice 20. stoletja (1937, 1951), ki zajemata pripovedi Henryka Sienkiewicza, Bolesława Prusa, Elize Orzeszkowe, Władysława Stanisława Reymonta, Stefana Žeromskega, Marie Dąbrowske idr. Izšlo je tudi več njegovih prevodov romanov in kratke proze za mlajše bralce, in sicer *Nad bregom velike reke* Juliusza Kadna-Bandrowskega (1947), *V puščavi in goščavi* Henryka Sienkiewicza (1952), *Kralj Matjažek* Prvi Janusza Korczaka (1958) in *Za zelenim nasipom* Helene Boguszewske (1959).

Vodnik je iz poljščine prevajal še drame, radijske igre ter polleposlovna in neleposlovna dela. Med drugim je prevedel biografijo Mieczysława Jastruna o Adamu Mickiewiczu (1952), monografiji *Ruska umetnost do leta 1914* (1957) in *Umetnost južnih Slovanov* (1965), ki ju je slovenski umetnostni zgodovinar Vojeslav Molè napisal v poljščini, komedijo Jarosława Iwaszkiewicza *Poletje v Nobantu* (1958), radijsko igro Gustawa Morcinka *Dve soli* (1958) in spomine Kazimierza Moczarskega *Pogovori z rabljem* (1979).

Prispeval je tudi tri posredne prevode. Prek nemščine je prevedel rusko dramo Mihaila Bulgakova *Molière* (1935) ter švedska romana Selme Lagerlöf *Klara Gulleborg* (1935) in Hildur Dixelius *Sara Alelia* (1937).

Vodnik je bil za svoje prevajalsko delo večkrat nagrajen. Za opus prevodov iz poljščine je dobil nagrado poljskega PEN-a (1964), odlikovanje poljskega Ministrstva za kulturo in umetnost (1975), Sovretovo nagrado (1978) ter nagrado poljskega Združenja avtorjev

in skladatelj (1979). Med bralci je največji uspeh doživel njegov prevod Sienkiewiczzeve mednarodne mladinske uspešnice *V puščavi in goščavi*, ki je izšel enajstkrat (1952, 1964, 1968, 1970, 1974, 1975, 1978, 1980, 1982, 1994, 2006), po številu izdaj pa presega vse dosedanje prevode poljskih del v slovenščino. Gl. tudi Grum 2013, Moder 1985, Novšak 1963, Pibernik 1986.

3 Avtorsko delo

Vodnik je že kot dijak začel pisati pesmi in prvo objavil leta 1920. V naslednjih letih je napisal pesniški zbirki *Rastoči človek* (1926) in *Borivec z Bogom* (1932). Prva je ostala v rokopisu, druga pa je izšla v samozaložbi in doživela mešane odzive. Zaznamujejo jo prvine religioznega ekspresionizma in simbolizma ter navezave na Sveto pismo. Vodnik v njej opisuje svojo duhovno razklanost in iskanje Boga, pri čemer kljub notranjemu boju vztraja v veri. Njegova edina objavljena zbirka velja za značilen in odmeven primer slovenske medvojne religiozne poezije, čeprav je sodobna literarna veda ne uvršča med najpomembnejša dela iz tega obdobja.

Vodniku je sicer največjo prepoznavnost prinesla publicistika, s katero se je ukvarjal vse od dvajsetih let. Pozorno je spremljal razmere na Slovenskem in se uveljavil kot eden vodilnih slovenskih medvojnih kritikov, med katere sta spadala še liberalno usmerjeni Josip Vidmar in marksist Ivo Brnčič, s katerima je pogosto polemiziral. Pisal je literarne in gledališke kritike ter članke, razprave in eseje, v katerih je obravnaval vprašanja, povezana s slovenskim narodom, svetovnim nazorom, katolištvom, kulturo in umetnostjo. Čeprav se je zanimal za tujo književnost, je več pozornosti namenjal ustvarjalnosti slovenskih avtorjev, kot so Ivan Cankar, Oton Župančič, Ivan Pregelj, Anton Podbevšek, Slavko Grum in Miško Kranjec. Zasnovo je tudi nedokončan cikel literarnih portretov svojih sodobnikov z naslovom »Obrazi novega rodu«, v katerem je predstavil Bogomira Magajno, Srečka Kosovela, Edvarda Kocbeka, Mileta Klopčiča, Boža Voduška in Severina Šalijsa. Objavljal je v *Domu in svetu*, *Slovincu*, *Križu na gori*, *Dejanju*, *Mentorju*, *Obzorjih* in še mnogih drugih časopisih in revijah. Njegovi pomembnejši prispevki v periodiki so pozneje izšli tudi v knjižni obliki in so zbrani v knjigah *Ideja in kvaliteta* (1964), *Kritična dramaturgija* (1968), *Prevrednotenja* (1971), *Od obzorja do obzorja* (1972), *Dialektika in metafizika slovenstva* (1983) ter *Misli in presoje* (1983).

Na Vodnikove poglede, ki se kažejo tako v njegovi publicistiki kot tudi v poeziji, je najmočneje vplivalo križarstvo, katoliško mladinsko gibanje, ki so ga v dvajsetih letih sprožili pisci, zbrani okrog revij *Križ na gori* in *Križ*. Med njimi so bili poleg Vodnika še njegov brat Anton, Kocbek, Magajna, Vodušek, Jakob Šolar, Anton Trstenjak idr. Gibanje je nastalo kot odziv na duhovno krizo po prvi svetovni vojni ter se razvijalo pod vplivom nemškega in francoskega personalizma in krščanskega socializma, od Slovencev pa so predstavniki križarstva najbolj cenili Ivana Cankarja in Janeza Evangelista Kreka.

Zavzemali so se za prepoved posameznika in družbe v katoliškem duhu, poudarjali etično in socialno razsežnost umetnosti ter zavračali politični in kulturni boj med katoliškim in liberalnim taborom, zato so večkrat naleteli na odpor z obeh strani. Od tridesetih let naprej so delovali predvsem pri revijah *Dom in svet* in *Dejanje*.

Vodnik je napisal tudi več prispevkov o poljski književnosti in kulturnem dogajanju, ki so zvečine izšli v *Domu in svetu* in *Slovincu*, ter spremnih besed k svojim prevodom iz poljščine, na primer k delom Žeromskega *Zvesta reka* (1955), Sienkiewicza *V puščavi in goščavi* (1964) in Iwaszkiewicza *Mati Ivana Angelska* (1965). Poleg tega je sestavil prvi in doslej edini *Poljsko-slovenski slovar* (1977). Gl. tudi Grum 2013, Pibernik 1986, 2013a.

4 Uredniško delo

Vodnik se je uredniškemu delu posvečal predvsem v obdobju med obema vojnama. Pred drugo svetovno vojno je bil sourednik *Doma in sveta* (1933–1937) in *Dejanja* (1939–1941), po vojni pa odgovorni urednik *Znamenja* (1971–1985). Uredil je tudi odmevno antologijo *Slovenska religiozna lirika* (1928, dopolnjena izdaja 1980), v katero je poleg svojih in bratovih pesmi med drugim vključil še Prešernova, Gregorčičeva, Župančičeva, Gradnikova in Voduškova dela, ter pripravil dva izbora poljskih novel (1937, 1951). Gl. tudi Grum 2013, Pibernik 1986.

France Vodnik je bil v obdobju med obema vojnama eden najvplivnejših slovenskih katoliških izobražencev ter je zlasti kot kritik in esejist pomembno zaznamoval kulturno življenje na Slovenskem. Po letu 1945 se je zaradi političnih razmer osredotočil na prevajanje in kmalu postal eden najvidnejših slovenskih prevajalcev iz poljščine, ki je v desetletjih po drugi svetovni vojni odločilno prispeval k razvoju poljsko-slovenskih kulturnih stikov.

Bibliografija

- Čuk, Silvester. 2003. »Obletnica meseca: France Vodnik.« *Ognjišče* 39, št. 3: 42. <https://revija.ognjisce.si/revija-ognjisce/27-obletnica-meseca/1668-france-vodnik>.
- Grum, Martin. 2013. »Bibliografija Franceta Vodnika (1920–1986).« V France Vodnik, *Borivec z Bogom*, 89–151. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Moder, Janko. 1985. »France Vodnik.« V *Slovenski leksikon novejšega prevajanja*, uredil Janko Moder, 341–342. Koper: Lipa.
- Novšak, France. 1963. »Iz poljščine prevajamo načrtneje.« Intervju s Francetom Vodnikom. *Delo*, 10. marec 1963, 6. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-26T1KRFK>.

- Pibernik, France. 1986. »Vodnik, France.« V *Slovenski biografski leksikon*, zv. 14, uredil Jože Munda, 506–509. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi796680/#slovenski-biografski-leksikon>.
- Pibernik, France. 2000. »Vodnik, France.« V *Enciklopedija Slovenije*, zv. 14, uredil Dušan Voglar, 285–286. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pibernik, France. 2013a. »Religiozna lirika Franceta Vodnika.« V France Vodnik, *Borivec z Bogom*, 49–79. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Pibernik, France. 2013b. »Življenje in delo Franceta Vodnika (kronologija).« V France Vodnik, *Borivec z Bogom*, 81–88. Celje: Celjska Mohorjeva družba.